

Анастасія Міхєєва

ІНТЕРНЕТ-КОМЕНТАР ЯК РІЗНОВИД МОВЛЕННЄВОГО ЖАНРУ РЕЦЕНЗІЇ

(на матеріалі відгуків у Facebook на Враження.ua
та Telegram-каналу «Непозбувний книгочитун»)

Дослідження виконано в лінгвопрагматичному аспекті з виокремленням мовленнєвого жанру відгуку, що набув певних трансформацій у дискурсі соціальних мереж. Розглянуто мовленнєві жанри відгуку та рецензії, визначено їхні спільні та відмінні риси, схарактеризовано специфіку відгуку в інтернет-дискурсі. Проаналізовано відгуки читачів, представлені в тематичних інтернет-спільнотах – у групі Враження.ua в соціальній мережі Facebook та в телеграм-каналі Тетяни Гонченко «Непозбувний книгочитун». Критерієм аналізу було обрано категорію оцінки та комунікативну інтенцію читачів висловити власну оцінку прочитаних творів, що зумовило виокремлення негативнооцінних і позитивнооцінних відгуків. Схарактеризовано мовні засоби вираження оцінки у проаналізованих відгуках залежно від інтенції мовця.

Ключові слова: мовленнєвий жанр, соціальна мережа, інтернет-дискурс, відгук, рецензія, коментар, категорія оцінки.

Актуальність проблематики. Простір сучасного спілкування неможливо уявити без інтернету. Швидкість, різноманітність та доступність великої кількості інформації впливає на найважливіші сфери життя людини та збільшує темп обробки отриманої інформації. Комунікація в тенетах інтернету посіла важливе місце і стрімко розвивається. Специфічні риси та особливості інтернет-комунікації потребують глибокого розгляду та вивчення своїх мовленнєвих компонентів. Одним із таких компонентів є рецензія, яка поширилась майже на всі види мовлення, від наукових до розважальних. Рецензія поділяється на свої підвиди: відгуки та коментарі. В курсовій роботі ми аналізуємо коментарі як різновид відгуків на літературні твори, які допомагають споживачам зробити оцінку на основі коментарів під дописами в соціальних мережах. З цих тверджень випливає **актуальність** дослідження.

Мета дослідження – вивчення і дослідження інтернет-коментарів як різновиду мовленнєвого жанру рецензії для визначення їхньої специфіки і маркерів, які розділяють їх на позитивнооцінні та негативнооцінні; розмежування рецензії, відгуків та коментарів на літературні твори в інтернет спільнотах. Мета зумовила розв'язання таких **завдань**: узагальнити основні наукові підходи до поняття рецензії, відгуків та коментарів; схарактеризувати специфіку інтернет-коментарів як різновиду жанру рецензії та проаналізувати їхні особливості в мережевому дискурсі; розмежувати жанри рецензії, відгуків та коментарів в соціальних мережах в залежності від їхніх функцій; виявити специфічні риси та особливості, характерні для мовленнєвого жанру відгуку на основі матеріалів з групи в Фейсбук «Враження.ua» і спільноти в Телеграм «Непозбувний книгочитун».

Фактичний матеріал становлять коментарі, взяті з спільноти в Телеграмі «Непозбувний книгочитун» та групи в Facebook «Враження.ua». Загалом проаналізовано 46 коментарів з двох груп, які були написані користувачами в формі відповіді на дописи з відгуками на літературні твори.

Об'єкт вивчення – інтернет-коментарі, які репрезентують мовленнєвий жанр рецензії, представлені з вищезазначених груп. **Предмет** дослідження – мовні маркери (особливості), які вказують на оцінку, виражену в коментарях.

Новизна роботи полягає в розгляді коментарів у соціальних мережах як різновиду рецензії в мережевому дискурсі. У дослідженні проаналізовано мовні особливості позитивнооцінних та негативнооцінних коментарів під дописами на відгуки літературних творів, розглянуті маркери оцінки, виявлено основні особливості, що формують загальне уявлення про твір.

Основне дослідження. Коментарі-рецензії є особливим жанром комунікації, що поєднує в собі елементи оцінки, аналізу та суб'єктивного ставлення до об'єкта обговорення. До граматичних засобів вираження оцінки належать і морфологічні одиниці, і синтаксичні конструкції, що зумовлює поділ граматики оцінки на два підрозділи (морфологія оцінки й синтаксис оцінки), які перебувають у нерозривному зв'язку [5, с. 81]. Оцінні функції закріплюються і за окремими синтаксичними конструкціями. Серед інших відповідних одиниць у фокусі уваги сучасних мовознавців – питальні речення, що, функціуючи в комунікації, крім об'єктивних (власне питальних), можуть реалізувати суб'єктивно-модальні значення – «репрезентувати емоційно-експресивне повідомлення, спонукання, оцінку тощо» [2, с. 5]. Дослідники кваліфікують ці синтаксичні одиниці як такі, що здатні «відображати найбільш широку гаму об'єктивних та суб'єктивних значень» [5, с. 34]. Серед питальних конструкцій, що репрезентують суб'єктивно-модальні значення, виокремлюються безособово-інфінітивні речення, які також реалізують низку комунікативно-функційних відтінків. І. Шкіцька звертає увагу на прояви асиметрії у співвідношенні форми й змісту таких конструкцій, що виявляється у вираженні модальних значень, характерних для інших реченнєвих одиниць. Серед інших структур, яким притаманна асиметрія форми та змісту, зазначена дослідниця виокремлює також питально-риторичні безособово-інфінітивні речення.

У сучасному інформаційному світі соцмережі є одним з актуальних засобів спілкування – як персонального, так і інституційного (див. праці А. Белової [1], Ю. Данько [3], Л. Компанцевої [4], Н. Шкворченко [6] та ін.), тому практичним завданням дослідження постає докладний аналіз коментарів, написані на дописи в групі в Facebook Враження.ua та в спільноті в Telegram «Непозбувний книгочитун». Дописи в зазначених групах публікуються регулярно і несуть інформативний характер міні-рецензій або особистих відгуків на прочитану літературу. Всього проаналізовано 17 негативнооцінних коментарів та 19 позитивнооцінних. Коментарі аналізувалися за такими критеріями:

1. Коментарі, які передають негативну або позитивну оцінку. Загалом, частіше за все це проявлялося у власному ставленні до обговорюваної книги та за допомогою епітетів, іноді метафор.

2. Всі коментарі поділено на суб'єктивні та об'єктивні, що також є важливим аспектом при нашому аналізі.

3. Підраховано середню кількість слів з проаналізованих 36 коментарів. Через те, що коментарі суб'єктивні, вони мали малий та середній обсяг при емоційному вираженні власних вражень від книги або відгуку. Середній обсяг також траплявся у випадках, коли коментатор надавав приклади з тексту і розвивав далі підняту тему, або у випадках комунікації між кількома коментаторами.

4. Проаналізовано художні засоби, використані в коментарях, які надають тексту емоційного забарвлення та посилюють оцінку.

5. Проаналізовано, які графічні особливості використовувалися. До цієї групи відносяться емодзі, стікери, використання дужок, знаків питання та знаків оклику.

6. До цієї групи уналежнюємо подовження літер, які передають захоплення в вигляді тексту за допомогою емоцій.

7. Наприкінці, аналізуємо наскільки коментар уподібнювався рецензії та які ознаки рецензії були притаманні коментарю.

Негативна оцінка в коментарях проявлялася по-різному. Працюючи з матеріалом, найбільш характерною рисою було використання слів із негативним емоційним забарвленням: *«не люблю дешеvu маніпуляцію»*, *«бісили абсолютно всі герої книги; по кожному з них плаче психолог»*, *«правильно зробила, що не купила»*, *«отримувати моральну травму й обридати від книги»*. Таке вираження суб'єктивної думки одразу відображає власне негативне ставлення коментатора до книги. Слід зауважити, що завдяки своїй експресивності коментарі з яскраво вираженими негативними оцінками спонукають інших користувачів також висловити власну думку. Так, в діалогах під дописом розгортаються справжні суперечки щодо обговорюваного питання. Така форма комунікації передбачає вираження думки кожного учасника й нерідко саме бажання спростувати думку інших призводить до активної комунікації. В наведеному нижче прикладі висказано враження як від попередніх коментарів, так і скептичне ставлення до обговорення книги в попередніх коментарях: *«Неприємний осад і від обговорення, і від відгуку в якому «певній категорії людей таке заходить»*. Людина може мати власні вподобання і принципи – це її право. Вона навіть може, о Боже, в них помилятися або бути абсолютно правою. А книга – це книга. І враження від неї у всіх різні, слава Богу».

Наступні цитати нам демонструють почуття, викликані після прочитання переписки попередніх коментаторів: *«скоріше за все відмовилась би купувати її»*, *«Відгук написаний скоріше не залучити читача до обговорення, а відвернути. В перших коментарях про це і йшлося: люди дякували «що не встигли купити книгу»*. В таких коментарях порушуються аспекти обох сторін: питання самого відгуку і попередньої переписки під дописом. У поданих прикладах виразно простежується комунікативна функція коментарів – користувачі не лише споживають матеріал (відгуки на літературні твори), а й мають змогу висловити свою думку з цього приводу.

Розгляд стилістичних засобів з негативною конотацією логічно продовжують аналіз емоційно забарвлених висловлювань. Часто негативна оцінка виявляється за допомогою іро-

нії: *«цього вашого Жадана»*, *«Гаррі Поттер подорослішав»*, гіперболи: *«по всіх героїв плаче психолог»*, *«хотіла викинути її у вікно»*, порівняння з негативним об'єктом *«еталон несмаку»*, *«як сторінка авторки в фб»*. Стилистичні засоби такого типу сприяють емоційному підсиленню негативної оцінки та створюють своєрідну дистанцію між коментатором і твором завдяки таким різким висловлюванням коментатора. Крім цього, поширеним прийомом є використання риторичних питань, які передбачають оцінну функцію і висловлення претензії до твору: *«навіщо наприклад вивалювати на читача біографію кількох персонажів поспіль прямим текстом?»*. Такі конструкції активізують співучасть читача і виявляють іронію, критику.

Не менш важливою рисою, яка впливає на оцінку, є використання графічних позначок в коментарях – це емодзі. В негативнооцінних коментарях часто траплялися такі емодзі: 😞; 😊; 😄; 🙈. Як бачимо, не всі емодзі, використані в негативнооцінних коментарях, передають негативну оцінку. Наприклад, 😊 і 😄 використані в контексті, де слугують жартівливою іронією. Однак всі стікери підсилюють негативну оцінку коментаря, незважаючи на те, що є два емодзі з посмішкою. Це відбувається через їхнє використання в відповідному негативному контексті.

Обсяг негативнооцінних коментарів варіювався від 4 слів до 118. На нашу думку, обсяг – той параметр, який дозволяє визначити, наскільки людині не сподобався чи сподобався твір. Відгуки, які викликають у людей позитивні або негативні емоції та «чіпляють», спонукають висловлювати власну думку в коментарях. За допомогою великої кількості слів людина намагається виразити особисте невдоволення: *«щось неоднозначне, фінал не вразив»*, *«не особливо сподобалося»*, *«не зрозуміла захоплення цією книгою»*, *а також надати аргументи, які підтверджують її думку: «почалася би депресія після книги»*, *«стилістичні, логічні, сюжетні та композиційні хиби тут і там»*. Саме надання аргументів і прикладів, які підтверджують власні думки, уподібнюють коментарі до мовленнєвого жанру рецензії. Аргументація робить обсяг більшим, і це той компонент, який притаманний відгукам.

Під час аналізу негативних коментарів ми також зробили висновок, що рецензія часто набуває форми попередження або рекомендації уникати: *«дякую, не буду читати»*, *«добре, що не купила»*, *«за книжку – дизлайк»*. Ці приклади демонструють іншу прагматичну інтенцію – не ознайомити з книгою, поділитися власним враженням, а саме застерегти інших від прочитання твору.

Всього проаналізовано 19 позитивнооцінних коментарів. Їхня специфіка характеризувалася емоційним позитивним забарвленням, що виявлялося через літературні засоби, використані в тексті. Метафори, епітети та порівняння, а також окличність надавали кожному коментарю логічну завершеність, яка визначала позитивну оцінку. У проаналізованих коментарях використані були епітети: *«історія логічна»*, *«зацікавлена особа»*, *«чудова книга»*, *«розлогий відгук»*, *«продовження про життя славного козака»*, *«допис такий оптимістичний»*; порівняння: *«як голос хлопців з Курган і Агрегат»*, *«нагадало Тарантіновські фільми»*; метафори: *«сюжет не відпускав до самого кінця»*, *«цитати дуже промовисті»*. Ще однією рисою є наявність позитивних прикметників, які можна віднести до підгрупи епітетів, і які надають однозначно

позитивне значення словосполученням. Такі приклади взяті з контексту: *«робило персонажів реальнішими», «вибір очевидний», «чудова книга», «дослухала і в захваті, дякую що порадила».*

Окрім цього, позитивнооцінні коментарі характеризувалися емоційними вигуками: *«Ваааауу! Круто», «в захваті», «чудова книга».* На відміну від негативнооцінних коментарів з лексикою невдоволення, позитивнооцінним коментарям притаманна лексика захоплення: *«тепло написали», «гарна мрія», «дуже цікаво», «книга сподобалось».*

Слід зауважити, що велика кількість коментарів містили подяку автору відгуку: *«Дякую за відгук!», «Дякую вам за відкриття».* Такі висловлювання створюють доброзичливу атмосферу і підтримують попередні думки в коментарях, на відміну від негативнооцінних коментарів. Відповідно, робимо висновок, що окрім подяки, коментарі також містять рекомендацію кому можна почитати книгу: *«Раджу всім, хто хоче не просто читати, а проживати історію разом із її героями».* Такі відгуки виражають власне бажання ознайомитися з книгою: *«Як раз думала, із чого ж почати читати прозу Жадана, тож тепер вибір очевидний»; «дуже цікаво буде читати продовження».* На відміну від негативнооцінних коментарів, ці коментарі мають прагматичну інтенцію вираження зацікавленості та гарного настрою до книги, несуть своєрідний рекламний меседж (мова йде про щиро написані відгуки, а не куплені).

Графічні засоби також грають важливу роль для опису відгуку на книгу. Вони посилюють візуальне емоційне оформлення і підсилюють наміри ознайомитися з книгою. Найчастіше в аналізованому матеріалі використовувалися такі емодзі: 😊; 🙌; 🌸; ❤️; 😊. Дужки надавали позитивне оформлення коментарям: *«прям побачила це все!», «дякую що порадила».* На відміну від негативнооцінних коментарів, під час аналізу дужки в позитивнооцінних коментарях з метою вияву іронії не використовувалися. Натомість використовувалися для того, щоб візуально посилити позитивні емоції від книги.

Обсяг позитивнооцінних коментарів варіювався від 2 до 87 слів. Найменший коментар *«Ваааауу. Круто!»* є суто суб'єктивним і лише виражає емоції в розмовному стилі. Найдовший коментар з позитивнооцінних також містить суб'єктивну оцінку. У цьому випадку обсяг залежить від бажання коментатора описувати власну думку та від стилю його комунікації в інтернет-спільнотах. На відміну від негативнооцінних коментарів, де мотивацією продовжити переписку в коментарях є бажання спростувати думку інших, позитивнооцінні коментарі характеризуються бажанням поділитися враженнями та захопленнями від книги: *«Я зараз дочитую «Мовчазну згоду» та вже купила «Крок», бо неймовірно сподобалося як пише авторка», «Варта прочитання», «Дуже цікаво буде почитати продовження».* До характерних рис позитивнооцінних коментарів також можна додати прохання порекомендувати певну книгу: *«А які інші книги пані Наталії Ви читали? Що порадите?».*

Висновки дослідження. Коментар – коротке повідомлення, що виконує насамперед комунікативну функцію та має намір ознайомлення з матеріалом обговорення. Коментарі в онлайн-спільнотах і групах, що активно публікують дописи з рецензіями та відгуками на літературні твори, можна розглядати як жанр рецензії. Вони нерідко уподібнюються до суб'єктивних відгуків через те, що мають відповідні особливості: вияв оцінки, добре сформульовані факти для

аргументації власної думки, рекомендацію, кому варто прочитати або ознайомитися з літературним твором. Для надання оцінки літературним творам через коментарі на літературних онлайн платформах, які уподібнюються до коротких суб'єктивних відгуків, важливу роль грають наступні показники: використання епітетів, метафор, гіпербол і порівнянь; використання емодзі та стікерів; синтаксичні засоби: вигуки, риторичні запитання, окличні речення; використання модальних дієслів та конструкцій. Отже, коментарі виступають як форма висловлення особистої думки та формують перше враження споживачів про твір до ознайомлення з ним.

Список використаної літератури:

1. Белова А. Д. Віртуалізація комунікативного простору. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. Вип. 1. С. 86–97.
2. Гуйванюк Н. В., Шабат С. Т. Питальні речення в сучасній українській мові: навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2000. 66 с.
3. Данько Ю. Феномен соціальних мереж у контексті становлення і розвитку мережевого суспільства. *Вісник Міжнародного слов'янського університету*. Харків. Серія «Соціологічні науки». 2012. Том. XV. Вип. 1–2. С. 53–59.
4. Компанцева Л. Ф. Інтернет-комунікація: когнітивно-прагматичний і лінгвокультурологічний аспекти: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук. Київ, 2007. 34 с.
5. Халіман О. В. Граматика оцінки: морфологічні категорії української мови. Харків: Майдан, 2019. 458 с.
6. Шкворченко Н. Інтернет-дискурс як лінгвістична категорія. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23. Т. 3. С. 62–72.
7. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: лінгвістичний аспект. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 440 с.